

• राष्ट्रीय हरित सेना योजना •

पर्यावरणाचे महत्त्व विद्यार्थ्यांना पर्यायाने समाजाला पटवून देण्यासाठी सन २००२ - २००३ या वर्षापासून भारत सरकार व पर्यावरण विभाग महाराष्ट्र शासन यांच्या संयुक्त विद्यमाने राज्य विज्ञान शिक्षण संस्था नागपूर यांचेमार्फत राष्ट्रीय हरित सेना योजना राज्यात राबविण्यात येते या योजनेअंतर्गत जिल्ह्यात १५० इको क्लबची स्थापना करण्यात आलेली असून यांचेमार्फत पर्यावरण विषयक कार्यक्रम आयोजित करून विद्यार्थी पालक सर्वसामान्य जनतेमध्ये व्यापक प्रमाणात जनजागृती करण्यात येत आहे. उदिद्ष्टये

- :- १. नैसर्गिक साधन संपत्तीचे जतन करणे
२. नैसर्गिक घटनांची माहिती
जनसामान्यपर्यंत पोहचविणे
३. पर्यावरण विषयक उपक्रम राबविणे
४. पर्यावरण संवर्धन व जाणीव जागृतीच्या संदर्भात जनमत तयार करणे.

- उपक्रम विषयक कृतिकार्यक्रम :- १. पर्यावरण या विषयावर चर्चासत्र, व्याख्यान यांचे आयोजनकरणे.
२. महत्वाच्या नैसर्गिक स्थळांला भेटी देवून शिबिर आयोजित करणे.
३. कारखाने, जंगले, उद्यान, राखीव जंगले इ. स्वच्छता भेटी देणे.
४. पर्यावरण विषयक जागृतिकरिता यात्रा पथनाटय, मानवी साखळी इत्यादीचे सार्वजनिक स्थळी उदा. बसस्थानक, रेल्वेस्थानक, भाजीमंडई किंवा अन्य गर्दीच्या ठिकाणी आयोजन करणे.

५. शालेय बाग, सार्वजनिक उद्याने इ. सुस्थितीत ठेवण्यास प्रवृत्त करणे.
६. शाळेत, सार्वजनिक स्थळी वृक्षारोपन करणे वृक्ष संवर्धन, स्वच्छता मोहिम शाळा, वस्ती सार्वजनिक स्थळी राबविणे.
७. निसर्गास, आरोग्यास धोकादायक प्रवृत्तीचे उच्चाटन होईल याकरिता जाणीव जागृती वर्तन परिवर्तनासाठी कृतिकार्यक्रम आयोजित करणे.

उपक्रम

- :-
- १) घरगुती कच-याची विल्हेवाट
 - २) पाण्याचे प्रदूषण व उपयोजना
 - ३) हवेचे प्रदूषण व पर्यावरण त्याचा परिणाम
 - ४) सांडपाण्याची विल्हेवाट
 - ५) नागरी सुविधांचा अभाव व त्याबाबत उपयोजना.
 - ६) वृक्षारोपन त्यांचे संवर्धन
 - ७) परिस्थिती वर्गाचा अभ्यास व त्यातील जै. वि. भूमिका.
 - ८) दवाखाण्यातील कच-याची विल्हेवाट
 - ९) पावसाच्या पाण्याची उपयुक्तता
 - १०) जंगलाचे जतन व संवर्धन
 - ११) जंगली प्राण्यांचे जतन व संवर्धन
 - १२) सौर उर्जेचा दैनंदिन जीवनात वापर
 - १३) किटक नाशके, कृत्रिम खताचा मानवी जीवनावर होणारा परिणाम.

- १४) रस्ता स्वच्छता व परिसर स्वच्छता अभियान
१५) पाणी साठवा, पाणी जिखा उपक्रम.

माणसाने निसर्गाच्या व्यवस्थेमध्ये हस्तक्षेप केल्याने वने ओसाड पडली पाणी, हवा दुषित होणे, जमीन नापीक बनणे वेळेवर पाउस न पडणे अशा दुष्परिणामांना सामोरे जावे लागत आहे. त्यासाठी पर्यावरणसंरक्षण व संवर्धन जाणीव पूर्वक करणे आवश्यक आहे त्याकरिता चार सुत्रे महत्त्वाची आहेत.

- १) पुर्णपणे टाळणे :- प्लॅस्टिक पिशव्या, तत्सम पदार्थांचा वापर.
२) कमीत कमी वापर :- वीज, पाणी इंधनावर चालणारी साधने.
३) पुरेपूर वापर :- कागदाच्या दोन्ही बाजूस लिहिणे.
४) पुर्नवापर :- सांडपाण्याचा झाडांना उपयोग, घरातील कचरा.

मानव हा पर्यावरणाचा मालक नसून विश्वस्त आहे ही जाणीव विद्यार्थ्यांमध्ये निर्माण करण्यासाठी विविध उपक्रम राबविणे आवश्यक आहे.